

LIBIDO – OD TABUA I MITA DO ZABLUDA (5): Zašto treba educirati dječake i djevojčice o spermarhi i menarhi

Piše: Željko Rogošić | 09/10/2024

Jedan od nastavaka serijala o libidu, mitovima, zabludama i predrasudama koji vladaju oko smanjene ili povećane seksualne želje, naprosto mora biti vezan za doba djetinjstva i mladosti, puberteta i spolnog sazrijevanja dječaka i djevojčica. Bavimo se svim popratnim pojavama, neznanjem, strahom, nedoumicama i dvojabama, svim zakašnjelim, pogrešnim, tradicionalnim i destimulativnim reakcijama roditelja i društvene okoline, koji od razvoja spolnosti i dosezanja spolne zrelosti dječaka i djevojčica čine tabu.

Još uvijek osobna i kolektivna promocija „kulture srama“ i „kulta nečistoće“ dovode do osjećaja nelagode, srama, stigme zbog pojave prve ejakulacije kod dječaka koji postaju muškarci i prve menstruacije kod djevojčica koje postaje žene.

Zato problemi tinejdžera i njihovi prvi susreti sa spermarhom, prvom ejakulacijom kod dječaka, i menarhom, prvim menstrualnim krvarenjem kod djevojčica, kao počecima razdoblja njihove reproduktivne zrelosti i sposobnosti, moraju biti sastavnim dijelom sveobuhvatnog i odgovornog tretmana teme ovog serijala. Svijet mladih, njihovi tinejdžerski i adolescentski problemi na početku seksualne zrelosti i pojavljivanja seksualne želje, potom i njihove dvojbe, traženja i nalaženja vezana uz seksualne (ne)aktivnosti mladih na pragu 20-tih i nešto potom, tako tematski i biološki čine logičnu cjelinu.

Zapravo, tek će se morati utvrditi koliko tabuizirani pristupi, prešućivanja i zanemarivanja pravovremenog upoznavanja dječaka i djevojčica sa svim „tajnama“ prirodnih tjelesnih procesa, utječu na seksualna ponašanja mladih.

Spermarha – prva ejakulacija kod dječaka

Zašto bi spermarha ili prva ejakulacija kod dječaka uopće bila tabu tema? Na prvi pogled nitko se od nas ne može dosjetiti pravog razloga, povoda ili okidača za takvo što. Ali se doista teško možemo sjetiti kako smo svojem sinu ili sinovima kao roditelji, objasnili što se to zbilo prilikom prvog tjelesnog lučenja muškog sjemena, odnosno prvog zabilježenog izbacivanja sperme. Teško ćemo se sjetiti kako smo i jesmo li im uopće to objasnili ili smo to prešutjeli. Jesmo li dječaku koji je spermarhu doživio u snu i bio iznenađen, zabrinut ili zbunjen mokrim i ljepljivim otiscima na gaćicama, dali potrebna objašnjenja ili smo nehajno prešli preko toga, nasmijali se i bez riječi ga potapšali po ramenu?

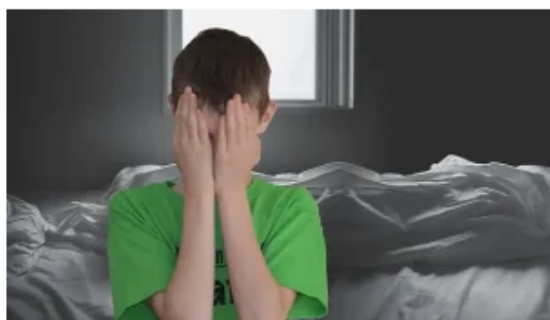
Baš s jednakom nelagodom kakvu je imao i naš otac, kad je od majke, naravno, dobio zadatak da nam objasni u kakav smo svijet ljudske seksualnosti zašli. Malo koji otac je progovorio više od nekoliko nerazumljivih riječi kako je sve to normalno, a gotovo svaki bio sretan što će nam se sve jednom kazati samo po sebi. Mnogi očevi ili majke svojim dječacima nisu rekli niti jednu riječ. Majke su u pravilu o tome govorile, samo ako su udovice ili samohrane majke.

Dječaci najčešće spermarhu doživljavaju u snu ili prilikom masturbacije, u dobi od oko 13 godina. Naša kultura, kako god je imenovali, spermarhu prešućuje, kao što ju je i stoljećima prije prešućivala. Iako je riječ o zanimljivoj biološkoj pojavi, koja ima i svoju ritualnu i suvremenu fenomenologiju i znak je tjelesne sposobnosti koja znači početak čovjekove reproduktivne sposobnosti te otvara

mogućnost stvaranja novog života – nama je ipak draža šutnja i neznanje. Baš kao da se radi o manifestacijama neke vradžbine nečastivog osobno. Istina je da se o spermarhi ne govori ni u kući, ni u školi, jer seksualnog odgoja tamo nema. U okviru zdravstvenog odgoja o toj se temi ne govori, jer bilo bi, valjda, previše provokativno i neukusno. O ejakulaciji i „mokrim snovima“ govorilo se i još uvijek govori, isključivo među vršnjacima, prijateljima i njihovim „tajnim društvima“, kakvim djetinjstva ponekad obiluju. Ali, sigurno ne sva djetinjstva.

U predajama neznanja spermarha postala 'mokri snovi'

Danas sve podatke dječaci o spermarhi saznaju preko interneta. U doba bez interneta saznawali su „usmenom predajom“ uz mnoštvo pogrešnih informacija i „impresivnih“ iskustava. Tih istih pogrešnih informacija ne manjka danas ni na internetu. Tako se ejakulacija uspoređuje ili izjednačava sa noćnim polucijama kod muškarca. „Mokri snovi“, nesvjesna ejakulacija u snu,

postali su naziv za prve ejakulacije kod dječaka. Istraživanja na tu temu i prije su bila rijetka. Jedno od rijetkih koje se bavilo pitanjem u kojoj dobi dječaci spolno sazrijevaju, provedeno je prije 40 godina. Utvrđeno je da se u 65 posto ispitanih 13 – godišnjaka, sperma nalazi u mokraći. To znači da se sjeme u testisima razvilo i prije spermarhe, pa su i dječaci koji još nisu imali prvu ejakulaciju bili biološki spolno zreli postati roditelji. O tom važnom podatku i danas se s dječacima rijetko ili uopće ne razgovara. Edukacija kroz cjelovito seksualno obrazovanje kao sastavni dio obrazovanja djece i mladih, zagovara sve više stručnjaka s različitih područja. Ali, od službenih institucija obrazovnog sustava svaka takva inicijativa je uspješno blokirana ili ignorirana.

Za portal Reci.hr **Tanja Jurin**, profesorica psihologije i docentica na Filozofskom fakultetu je kazala: „Istina je da su dječaci i njihov razvoj ostali u sjeni. Očito je da nam dječaci nisu važni jer se smatra da se oni sa svim što ih snađe, moraju znati nositi. I da to dječacima nije problem. Dobar dio dječaka spermu vidi na pornografiji, ali o njoj nisu imali iskustvo. Međutim, pornografija nikako nije edukativni sadržaj i ne možemo biti mirni da s dječacima ne treba razgovarati o njihovom spolnom razvoju, jer će oni usput sami doći do odgovora na ta pitanja. Moramo biti svjesni da velika većina dječaka pornografski sadržaj na internetu konzumira već od osme godine. Mi kao društvo, kao odrasli ljudi, i mi kao roditelji moramo od rane dobi djecu upoznavati s razvojnim fazama njihova tijela“, naglasila je Tanja Jurin i dodala: „Samo dvije ili tri rečenice mogu napraviti čuda. Samo treba otvoriti temu. Oni sami već s tri ili četiri godine, kad otkrivaju svoj penis, znaju da im on služi za mokrenje. Znaju da

imaju i jaja, testise. Iako u toj dobi neće i ne mogu direktno pitati, zanima ih čemu oni služe“, napominje Tanja Jurin i preporučuje: „U dobi od šest, sedam godina lako je objasniti da testisi služe za to da se u njima stvori bijela tekućina u kojoj se nalazi sperma. I da će sami vidjeti, kad malo odrastu, da kod masturbacije ta sperma izađe van. I kad se dogodi da se ujutro probude s mokrim gaćicama to znači da su imali ejakulaciju i da je sperma izašla van. I napokon, da je sperma sjeme, uz koje mogu, kad postanu muškarci i odrasli ljudi – postati roditelji“, istakla je Tanja Jurin vrijeme, način i postupak kojim bi s dječacima o tome trebalo razgovarati. I dosita taj razgovor s djecom nije težak. I ne bi trebao biti. Pravovremena i otvorena edukacija pozitivno djeluje na razvoj i dječaka i djevojčica. Mnogi roditelji trebaju podršku, jer njih prvo treba educirati kako razgovarati sa svojim sinovima koji ulaze u pubertet.

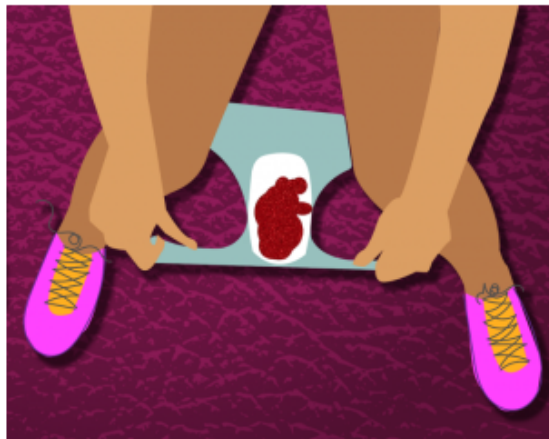
„Kao što roditelji trebaju podršku za razgovor sa svojim kćerkama o menstruaciji i svemu drugom što se spolnog rasta tiče, tako trebaju i za razgovor sa sinovima“, napominje Tanja Jurin i dodaje: „Ako im možemo lako objasniti čemu služi uho, čemu nos, čemu oko, onda im možemo objasniti i čemu služe njihovi spolni organi i pripremiti ih na vrijeme promjene koje će se s njima

događati tokom odrastanja. U sustavu zdravstva i obrazovanja, takva podrška roditeljima izostaje.“

Već duže vrijeme je sasvim jasno da u sustavu nedostaje urologija za dječake kao dio primarne zdravstvene zaštite. Za taj nedostatak urologije za dječake doista nema nikakvog opravdanja, baš kao što postoji ginekologija na koju su upućene i djevojčice kad ulaze u pubertet.

Menarha – prva menstruacija kod djevojčica

Menarha, prva menstruacija, prvo menstrualno krvarenje, odnosno prvi menstrualni ciklus kod djevojčica se obično događa u dobi između 10 i 16 godina, najčešće u 12-toj. To kod djevojčica i adolescentica otvara puno pitanja na koje one same nisu spremne dati odgovor. Treba li o tome govoriti ili šutjeti, s kim to iskustvo treba podijeliti, zašto joj o tome nitko ništa nije rekao, je li sad djevojčica, djevojka ili žena? Koliko god da se prvo menstrualno krvarenje unaprijed trebalo očekivati i o njemu djevojčicu pripremiti i educirati, to se redovito ne događa. Gotovo je u svim kulturama prisutna praksa da se taj središnji događaj ženskog puberteta skriva ili stigmatizira. Kroz godine i stoljeća samo se oblici skrivanja i stigmatizacije mijenjaju.

Istodobno, neka društva, zajednice i kulture, imaju običaj slavljenja menarhe, pa tu svetkovinu pretvaraju se u praksu socijalnog uključivanja adolescentica koje su tek ušle u pubertet, uz istovremena uvjeravanja da su u vrijeme menstruacije nečiste. Koliko god htjeli to zanemariti, demantirati ili potpuno negirati, primjeri i iskustva koja su u svojim obiteljima prošle naše sestre, kolegice, prijateljice daju nam za pravo. U dobrom dijelu njihovih suvremenih mentalnih sklopova, one i danas menstruaciju nazivaju „stvarima“, „onim stvarima“, „onim

danima u mjesecu“ ili „danima kad su nečiste“ ili „nefunkcionalne“, pa je s njima najbolje tada ne imati nikakav doticaj ili kontakt. Sablažnjavanje nad menstruacijom je sastavni i svakodnevni dio naše kulture.

Stigma na prvom menstrualnom iskustvu

Dakle, kao i dječaci na ejakulaciji, djevojčice vrlo često uopće nisu spremne na menarhu, nisu educirane o tome što se s njihovim tijelom zbiva, nisu podučene i poticane brinuti se u budućnosti o svom mentalnom zdravlju, kao ni budućem seksualnom i reproduktivnom zdravlju.

Prvo istraživanje provedeno u Hrvatskoj o percepciji i praksi suočavanja s menarhom, provedeno prije četiri godine u organizaciji udruge PaRiter iz Rijeke, pokazalo je da oko menstruacije kod djevojčica i dalje postoji velika stigmatizacija. Djevojčice i djevojke doista ne znaju s kim će podijeliti svoje prvo menstrualno iskustvo. Značajan problem im je na koji način će o tome pričati, a da tom prigodom ne osjećaju sram. Ni djevojke, a ni mladići, o menstruaciji ne uče u školama zbog nedostatka seksualne edukacije u hrvatskom obrazovnom sustavu. Zbog neznanja i stigmatizacije mnoge adolescentice su u vrijeme menstruiranja, u školama izložene bullingu, ponižavanjima i izrugivanju.

PaRiter i prvo istraživanje menstrualnog siromaštva i prvog festivala menstruacije

PaRiter, riječka Udruga za ljudska prava i građansku participaciju provela je 2020. godine spomenuto istraživanje o menstruaciji i menstrualnom siromaštvu. Zahvaljujući PaRiteru doznali smo da u Hrvatskoj postoji menstrualno siromaštvo i da je 1/3 žena u Hrvatskoj prisiljena štedjeti na ulošcima, jer su im preskupi. Zahvaljujući PaRiteru i njihovim aktivnostima, menarha je posljednjih godina ušla u javni prostor i postala dio medijskog vokabulara. PaRiter je lani pokrenuo i Festival menstruacije, kao prvi festival koji je posvećen upravo menarhi. Prvenstveno s namjerom osvještavanja, pružanjem prigode i mogućnosti edukacije roditeljima kako bi s kćerima pričali o prvoj menstruaciji.

Suočavanje s menstrualnim siromaštvom

„Istraživanje o menstrualnom siromaštvu bilo je ne samo prvo istraživanje ove vrste provedeno u Hrvatskoj, nego i jedno od rijetkih provedeno i u Europi“, naglasila je naša sugovornica, sociologinja **Tea Vidović Dalipi**, članica PaRitera i redateljica dokumentarnog filma „Snajka: Dnevnik očekivanja“.

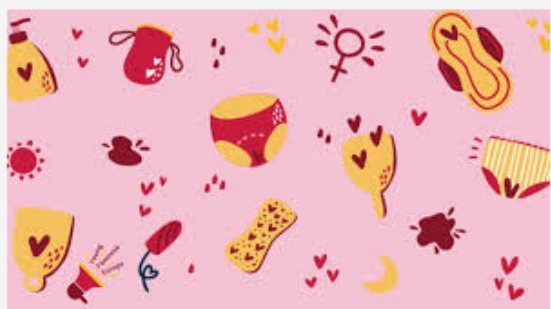
„I iznad naših očekivanja, upitnik istraživanja ispunile su čak 6084 osobe koje su imale menstruaciju u posljednjih godinu dana, neovisno o rodnom opredjeljenju. Istraživanje je osmišljeno u suradnji s psihologinjom **Majom Močibob**“, istakla je Tea Vidović Dalipi.

„Otkriveno je kako je trećina žena u Hrvatskoj prisiljena štedjeti na ulošcima, jer su im preskupi. Dio njih zbog previsokih cijena kupuje manje kvalitetne menstrualne potrepštine, dok više od 10 posto nije u mogućnosti kupiti dovoljno uložaka da bi ih redovito mijenjale. Podjednak postotak žena ne može si priuštiti uloške uopće. Kad govorimo o ublažavanju menstrualnih bolova, 10 posto ispitanica bilo je u situaciji da si ne može priuštiti lijekove

za smanjenje boli tijekom menstruacije. Manji udio ispitanica, njih 4,7 posto, bilo je u situaciji da su morale posuditi menstrualne potrepštine od prijateljice ili nekog drugog, jer si ih nisu mogle priuštiti. Rezultati istraživanja nadopunjeni su i preporukama dr. sc. **Ana Marije Sikirić Simčić**, s Ekonomskog fakulteta u Rijeci. Sve kako bi problemi na koje rezultati istraživanja ukazuju, bili na odgovarajući način adresirani s aspekta obrazovanja, osiguranja uvjeta za održavanje menstrualne higijene, osiguravanja menstrualnih potrepština, izmjene poreznih politike te ekologije“, naglasila je Tea Vidović Dalipi.

Kad se političari smiju pojmu menstrualno siromaštvo

Pojava i uvođenje do tada nepoznatog pojma menstrualno siromaštvo, izazvao je podsmjeh kod pojedinih političara vladajuće stranke. Zabilježena su i javna izrugivanja s idejom i namjerom pretvaranja teme o menstruaciji u javnu priču. Ideja da se PDV za menstrualne potrepštine s 25 posto smanji na pet posto, naišla je na sablazan. Ali, nakon dvije godine, PaRiter je uspio.

„Istraživanje je pitanje menstrualnog siromaštva dovelo u javnu sferu te pokrenulo nit pozitivnih promjena“, istaknula je Tea Vidović Dalipi: „Rezultate istraživanja sa zahtjevima za ukidanjem poreza na menstrualne potrepštine uputili smo članicama i članovima Hrvatskog sabora. Uspjeh je postignut jer je PDV na menstrualne potrepštine s 25 snižen na 13 posto. Milijun eura je osigurano za nabavu menstrualnih potrepština za škole i skloništa za žene žrtve nasilja, zahvaljujući amandmanu zastupnice **Sabine Glasovac**. Škole i obrazovne ustanove počele su prepoznavati problem i uvoditi za

Prvi festival menstruacije u Hrvatskoj

Udruga PaRiter nije stala na uspjehu akcije u vezi dostupnosti menstrualnih potrepština ženama. U travnju 2023. organizirala je Prvi festival menstruacije u Hrvatskoj.

„PaRiter je feministička udruga koja se kroz istraživanja, zagovaranja društvenih promjena, neformalnu edukaciju i amplificiranje ženskih glasova bori protiv strukturalno rodno uvjetovanog nasilja“, naglasila je Tea Vidović Dalipi.

„Festival je uslijedio kao nastavak dosadašnjeg rada na ovim temama. Dosadašnja dva izdanja festivala pokazala su veliki interes javnosti. Neke forme odlučile smo zadržati, prije svega radionicu za roditelje i radionicu za mlade. Prilikom organiziranja Prvog festivala menstruacije preko društvenih mreža smo pozvale djevojke i žene da

progovore o svojim iskustvima. Većina njih opisala je menstrualno iskustvo, kao iskustvo straha, stresa, stigmatizacije, prepuštenosti samima sebi... Ta iskustva su podijeljena kroz mini kampanju 'StvariNaVidjelo', jer je na riječkom području kolokvijalni izraz za menstruaciju „Stvari“. Prikupljena iskustva pokazala su veoma oskudan odnos roditelja, kao i sustava prema komuniciranju menarhe. Prva menstruacija je iskustvo koje su mnoge djevojčice proživjele same. Neke su iskustvo menarhe skrivale od roditelja, neke su doživjele prijekor jer im se ono dogodilo, dok su neke ipak dobile podršku starijih sestara i vršnjakinja. To ostavlja trag! Uočile smo da su većini žena i djevojaka podastarte biološke činjenice o menstrualnom ciklusu, bez učenja povezivanja s vlastitim tijelom, emocionalnim doživljajima i vlastitom seksualnošću“, naglasila je Tea Vidović Dalipi iskustva prikupljena tijekom prvog festivala menstruacije.

Važno je stvoriti prostor za holistički pristup temi menstrualnog ciklusa i ženske seksualnosti kroz povezivanje s vlastitim tijelom i emocionalnim procesima. Dokle god to nemamo kao dio redovnog obrazovanja, naglašavaju u PaRiteru, stvarat ćemo takvu vrstu podrške djevojčicama i djevojkama, radom u zajednici i osnaživanjem roditelja da sa svojom djecom slobodno razgovaraju o seksualnosti.

„Zato je važno zagovarati uvođenje seksualne edukacije u obrazovni sustav. Učenje i razgovor o seksualnosti je prevencija svih oblika rodno-uvjetovanog nasilja. Ignoriranje učenja o seksualnosti dovodi do održavanja spirale nasilja u kojoj živimo“, zaključno je istakla Tea Vidović Dalipi.

Tekst je objavljen uz financiju potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti